

7.71 — teoria drgań; rezonans

15/1984

Józef Bajkowski

REZONANSE WEWNĘTRZNE
W NIELINIOWYCH UKŁADACH
DRGAJĄCYCH

CZĘŚĆ I

15/1984

P.269

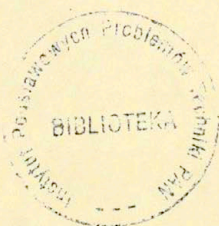

WARSZAWA 1984

ISSN 0208-5658

Praca wpłynęła do Redakcji dnia 2 lutego 1984 r.

Opracowanie wykonano w ramach programu prac problemu węzłowego 05.12 - "Analiza i optymalna synteza nieliniowych układów drgających"

56963

N a p r a w a c h r ę k o p i s u

Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN
Nakład 140 egz. Ark.wyd. 0,9. Ark.druk. 1,5.
Oddano do drukarni w marcu 1984 r.
Nr zamówienia 212/84.

Warszawska Drukarnia Naukowa, Warszawa,
ul.Śniadeckich 8

Józef Bajkowski
Zakład Układów Mechanicznych
IPPT PAN

REZONANSE WEWNĘTRZNE
W NIELINIOWYCH UKŁADACH DRGAJĄCYCH
CZĘŚĆ I

1. Wstęp.

Terminem "rezonans wewnętrzny" przyjęto określać te szczególne zjawiska, które pojawiają się w drgających układach nieliniowych o n stopniach swobody, wtedy gdy istnieją liczby całkowite k_s , $s=1,2,\dots,p$, nie wszystkie równe zero takie, że między częstościami własnymi układu $\omega_1, \dots, \omega_p$ zachodzi związek typu:

$$/1.1/ \quad \sum_{s=1}^p k_s \omega_s = 0, \quad p \leq n,$$

tzn. gdy są one współmierne. W teorii pierwszego przybliżenia częstości ω_s są częstościami własnymi układu liniowego.

Szczególnie interesującym jest przypadek kiedy w układzie występuje jednocześnie rezonans zewnętrzny, tj. gdy istnieją liczby całkowite $m_1, \dots, m_p$ nie wszystkie równe zero i liczba m_j , takie że spełniony jest warunek:

$$/1.2/ \quad \sum_{s=1}^p m_s \omega_s + m_j \gamma = 0, \quad p \leq n,$$

gdzie γ - częstość siły wzbudzającej, $m_j = 1, 2, 3, \dots$

oraz gdy wśród częstości $\omega_1, \dots, \omega_p$ są częstości współmierne, tzn. spełniony jest warunek /1.1/.

W przypadku gdy rezonansem zewnętrznym jest rezonans główny, tj. gdy częstość wymuszenia jest w pobliżu jednej z częstości własnych:

$$/1.3/ \quad \gamma \approx \omega_k,$$

efektem współmierności częstości własnych jest "wciąganie" do rezonansu oprócz współrzędnej normalnej rezonansowej ξ_k , również innych współrzędnych ξ_s odpowiadających częstościom własnym ω_s , współmiernym z ξ_k .

Badanie ustalonej odpowiedzi układu będącego w stanie rezonansu zewnętrznego i wewnętrznego można znaleźć w pracach [2, 3, 4, 5, 6, 7].

Charakterystyczną dla omawianych przykładów była nieliniowość typu kwadratowego, a tym samym i rezonans wewnętrzny typu $\omega_i \approx 2 \omega_j$.

Typową dla układów mechanicznych jest nieliniowość typu sześciennego, która pociąga za sobą możliwość wystąpienia rezonansu wewnętrznego typu $\omega_i \approx 3 \omega_j$. Niewiele jest przykładów, w których analizowany jest ten typ rezonansu, chociaż możemy przy tym uzyskać wiele interesujących wyników. Wymienić tu możemy prace: Nayfeh, Mook i Sridhar [2], Nayfeh, Mook i Lobitz [3], wspominają o nim także Sethna [4] i Tondl [7].

Z analizy tych prac wynika, że gdy częstość wymuszenia jest w pobliżu niższej częstości własnej, w rezonans wewnętrznym "wciągana" jest druga współrzędna, której odpowiada wyższa częstość własna i jedynym jest rozwiązanie nietrywialne $a_1 \neq 0$ i $a_2 \neq 0$. W przypadku kiedy częstość wymuszenia jest w pobliżu wyższej częstości własnej możliwe są dwa typy rozwiązań: a/ półtrywialne $a_1 = 0$ i $a_2 \neq 0$, a więc takie jak bez rezonansu wewnętrznego, b/ nietrywialne $a_1 \neq 0$ i $a_2 \neq 0$.

Bardziej interesującym wydaje się być przypadek /b/, a więc rozwiązanie nietrywialne $a_1 \neq 0$ i $a_2 \neq 0$, które nie ma miejsca w układzie bez rezonansu wewnętrznego. W szczególności godnym uwagi jest:

- określenie przedziałów częstości wymuszenia, w których takie rozwiązanie może wystąpić,
- określenie obszarów przyciągania tego typu rozwiązania,
- zbadanie jakie parametry układu mogą mieć wpływ na wystąpienie tego rozwiązania,
- zbadanie zagadnienia rezonansu wewnętrznego w przypadku rezonansów zewnętrznych pobocznych /subharmonicznych, superharmonicznych i prawie-okresowych/,
- zbadanie przydatności znanych przybliżonych metod badania nieliniowych układów drgających w przypadku występowania rezonansu wewnętrznego.

Na niektóre z tych pytań postaramy się odpowiedzieć w tym opracowaniu, poddając analizie nieliniowy układ drgający o dwóch stopniach swobody, z nieliniowością typu sześciennego i przy rezonansie wewnętrznym $\omega_2 \times 3 \omega_1$, w przypadku gdy częstość wymuszenia jest w pobliżu wyższej częstości własnej.

2. Równania ruchu i badanie rezonansu wewnętrznego metodą uśredniania.

Teoretyczne obliczenia stanów ustalonych wykonano przy pomocy metody uśredniania. Wygodnie jest w tym celu zapisać równania ruchu we współrzędnych normalnych:

$$/2.1/ \quad M \ddot{\zeta} + \Omega \zeta + F/\zeta, \dot{\zeta} - Q \cos \zeta t = 0,$$

$$\text{gdzie } M = \text{diag} [M_{0j}], \quad \Omega = \text{diag} [M_{0j} \omega_{0j}^2],$$

$$M_{0j} = \sum_{i=1}^n m_i b_{0ij}^2 \quad - \text{ dla układów dyskretnych,}$$

$$M_{0j} = \int_0^1 m/x/ \psi_j^2/x/ dx \quad - \text{ dla układów ciągłych.}$$

$$F = F/\zeta_1, \dots, \zeta_n, \dots, \dot{\zeta}_1, \dots, \dot{\zeta}_n, \dots/.$$

W przypadku gdy częstości własne układu nie są współmierne, rozwiązanie układu /2.1/ w pierwszym przybliżeniu zakładamy w postaci:

$$\begin{aligned} /2.2/ \quad \zeta_k &= a_k \cos \omega_k t + \Psi_k / \\ \zeta_j &= 0, \quad j = 1, 2, \dots, k-1, k+1, \dots, n. \end{aligned}$$

Efekt rezonansu wewnętrznego uzyskuje się zakładając, że nie tylko współrzędna rezonansowa ζ_k , lecz i współrzędne ζ_1 odpowiadające częstościom współmiernym z ω_k są różne od zera:

$$\begin{aligned} /2.3/ \quad \zeta_k &= a_k \cos \omega_k t + \Psi_k / \\ \zeta_1 &= a_1 \cos (s_{k1} \omega_k t) + \Psi_1 /, \quad i=1, 2, \dots, k-1, k+1, \dots, r, \\ \zeta_j &= 0, \quad j \neq 1, 2, \dots, r, \end{aligned}$$

gdzie $s_{ki} = \omega_i / \omega_k = \omega_i / \omega_k$, $s_1, s_k = 1, 2, 3, \dots$.

Dla wyznaczenia amplitud $a_1, \dots, a_r$ i kątów fazowych $\Psi_1, \dots, \Psi_r$ zastosujemy metodę uśredniania.

Szczegółowe obliczenia teoretyczne wykonano dla pewnego typu układu nieliniowego o dwóch stopniach swobody, złożonego z dwóch mas połączonych więziami sprężystą typu Duffinga, w przypadku występowania liniowego tłumienia, wzbudzanego siłą harmoniczną o stałej amplitudzie. Równania ruchu we współrzędnych bezwymiarowych przybierają postać:

$$\begin{aligned} /2.4/ \quad \ddot{q}_1 + \mu^2 q_1 + \gamma / q_1 - q_2 / + \mu \dot{q}_1 / \dot{q}_1 - \dot{q}_2 / + \mu / q_1 - q_2 /^3 &= P \cos \omega t, \\ \ddot{q}_2 + q_2 - q_1 + \mu \dot{q}_2 - \dot{q}_1 / + \mu / q_2 - q_1 /^3 &= 0. \end{aligned}$$

Wprowadzając współrzędne normalne ζ_1 i ζ_2 tak że

$$\begin{aligned} /2.5/ \quad q_1 &= \zeta_1 + \zeta_2, \\ q_2 &= b_{021} \zeta_1 + b_{022} \zeta_2, \end{aligned}$$

równania /2.4/ przekształcimy do postaci:

$$\ddot{\zeta}_1 + \omega_{01}^2 \zeta_1 = \frac{-\gamma(1-b_{021})}{1 + \gamma b_{021}^2} \left\{ \mu \left[(1-b_{021}) \dot{\zeta}_1 + (1-b_{022}) \dot{\zeta}_2 \right] + \right. \\ \left. + \mu \left[(1-b_{021}) \zeta_1 + (1-b_{022}) \zeta_2 \right]^3 \right\} + \frac{P}{1 + \gamma b_{021}^2} \cos \tilde{t},$$

/2.6/

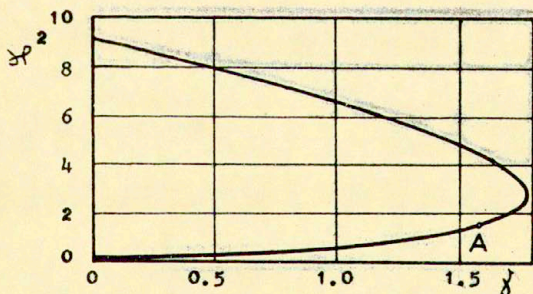
$$\ddot{\zeta}_2 + \omega_{02}^2 \zeta_2 = \frac{-\delta(1-b_{022})}{1 + \gamma b_{022}^2} \left\{ \mu \left[(1-b_{021}) \dot{\zeta}_1 + (1-b_{022}) \dot{\zeta}_2 \right] + \right. \\ \left. + \mu \left[(1-b_{021}) \zeta_1 + (1-b_{022}) \zeta_2 \right]^3 \right\} + \frac{P}{1 + \gamma b_{022}^2} \cos \tilde{t}.$$

Częstości własne układu liniowego wyznaczmy z zależności:

$$/2.7/ \quad \omega_{01,2}^2 = \frac{1}{2} / 1 + \gamma \rho^2 + \gamma / \mp \sqrt{\frac{1}{4} / 1 + \gamma \rho^2 + \gamma / ^2 - \gamma \rho^2},$$

$$/2.8/ \quad b_{021,2} = \frac{1}{1 - \omega_{01,2}^2}.$$

Na rys. 2.1. pokazano zależność $\gamma \rho^2 = \gamma \rho^2 / \gamma$, dla której spełniony jest warunek $\omega_{02} = 3\omega_{01}$.

Rys. 2.1. Zależność $\gamma \rho^2 = \gamma \rho^2 / \gamma$, dla której spełniony jest warunek $\omega_{02} = 3\omega_{01}$.

W dalszych rozważaniach przyjmiemy następujące dane liczbowe: $\mu^2 = 1.5$ i $\gamma = 1.582$ /punkt A na rys.2.1/. Dla tych danych na częstotliwości i postaci własne układu liniowego otrzymujemy następujące wartości:

$$/2.9/ \quad \omega_{01} = 0.639, \quad \omega_{02} = 1.917, \quad b_{021} = 1.6898, \quad b_{022} = -0.3739.$$

Jak już wspomniano we wstępie będziemy badali zachowanie się układu w przypadku kiedy częstość wymuszenia ν jest w pobliżu wyższej częstości własnej. Tak więc dla $\nu \approx \omega_2$ rozwiązanie układu /2.6/ zakładamy w postaci:

$$/2.10/ \quad \begin{aligned} \zeta_1 &= a_1 \cos \frac{1}{3} \nu t + \psi_1 /, \\ \zeta_2 &= a_2 \cos \nu t + \psi_2 /. \end{aligned}$$

Dla wyznaczenia amplitud a_1 i a_2 oraz kątów fazowych ψ_1 i ψ_2 zastosujemy metodę uśredniania. Przekształcimy w tym celu równania /2.6/ do postaci:

$$/2.11/ \quad \begin{aligned} \ddot{\zeta}_1 + \frac{1}{3} \nu^2 \zeta_1 &= \frac{1}{9} \nu^2 - \omega_{02}^2 \zeta_1 + q_1 \cos \nu t - \\ &\quad - \mu f_1 / \zeta_1, \zeta_2, \dot{\zeta}_1, \dot{\zeta}_2 /, \\ \ddot{\zeta}_2 + \nu^2 \zeta_2 &= \nu^2 - \omega_{02}^2 \zeta_2 + q_2 \cos \nu t - \mu f_2 / \zeta_1, \zeta_2, \dot{\zeta}_1, \dot{\zeta}_2 /, \end{aligned}$$

gdzie

$$q_i = \frac{p}{1 + \gamma^2 b_{02i}^2}, \quad i = 1, 2,$$

$$f_i = \frac{1 - b_{02i}}{1 + \gamma^2 b_{02i}^2} \left\{ 1 \left[\frac{1 - b_{021}}{\zeta_1} + \frac{1 - b_{022}}{\zeta_2} \right] + \left[\frac{1 - b_{021}}{\zeta_1} + \frac{1 - b_{022}}{\zeta_2} \right]^3 \right\}.$$

Traktujemy następnie a_1, a_2, ψ_1 i ψ_2 jako nowe zmienne w czasie $a_i \equiv a_i / \nu$, $\psi_i \equiv \psi_i / \nu$, $i = 1, 2$ i przekształcimy równania /2.11/ do postaci:

$$\frac{da_1}{d\tau} = \frac{1}{\sqrt{3}} \left[\frac{1}{9} (\dot{\nu}^2 - \omega_{o2}^2) a_1 \cos \theta_1 - Q_1 \cos \dot{\nu} \tau + \mu \bar{f}_1(a_1, a_2, \psi_1, \psi_2) \right] \sin \theta_1 d\tau,$$

$$\frac{d\psi_1}{d\tau} = \frac{1}{a_1 \sqrt{3}} \left[\frac{1}{9} (\dot{\nu}^2 - \omega_{o2}^2) a_1 \cos \theta_1 - Q_1 \cos \dot{\nu} \tau + \mu \bar{f}_1(a_1, a_2, \psi_1, \psi_2) \right] \cos \theta_1 d\tau,$$

/2.12/

$$\frac{da_2}{d\tau} = \frac{1}{\sqrt{3}} \left[-(\dot{\nu}^2 - \omega_{o2}^2) a_2 \cos \theta_2 - Q_2 \cos \dot{\nu} \tau + \mu \bar{f}_2(a_1, a_2, \psi_1, \psi_2) \right] \sin \theta_2 d\tau,$$

$$\frac{d\psi_2}{d\tau} = \frac{1}{a_2 \sqrt{3}} \left[-(\dot{\nu}^2 - \omega_{o2}^2) a_2 \cos \theta_2 - Q_2 \cos \dot{\nu} \tau + \mu \bar{f}_2(a_1, a_2, \psi_1, \psi_2) \right] \cos \theta_2 d\tau,$$

gdzie:

$$\theta_1 = \sqrt{3} \tau + \psi_1, \quad \theta_2 = \sqrt{3} \tau + \psi_2,$$

$$\bar{f}_i = \frac{\gamma(1-b_{o2i})}{1+\gamma b_{o2i}} \left\{ -l \left[\sqrt{3} (1-b_{o21}) a_1 \sin \theta_1 + \sqrt{3} (1-b_{o22}) a_2 \sin \theta_2 \right] + \left[(1-b_{o21}) a_1 \cos \theta_1 + (1-b_{o22}) a_2 \cos \theta_2 \right]^3 \right\},$$

$$i = 1, 2.$$

Wykorzystując zależności:

$$\cos \dot{\nu} \tau = \cos \theta_2 \cos \psi_2 + \sin \theta_2 \sin \psi_2,$$

$$/2.13/ \quad \cos 3\theta_1 = \cos \theta_2 \cos 3\psi_1 - \psi_2 / - \sin \theta_2 \sin 3\psi_1 - \psi_2 /,$$

$$\cos \theta_2 - 2\theta_1 / = \cos \theta_1 \cos 3\psi_1 - \psi_2 / + \sin \theta_1 \sin 3\psi_1 - \psi_2 /,$$

oraz uśredniając w czasie prawe strony równań /2.12/ i wykonując operację całkowania otrzymamy:

$$2) \dot{a}_1 = -c_{11} \dot{\nu} a_1 + \varepsilon_1 a_1^2 a_2 \sin(3\psi_1 - \psi_2),$$

$$2) \dot{a}_1 \dot{\psi}_1 = -\frac{1}{3}(\dot{\nu}^2 - \omega_{02}^2) a_1 + \beta_{11} a_1^3 + \beta_{12} a_1 a_2^2 + \varepsilon_1 a_1^2 a_2 \cos(3\psi_1 - \psi_2),$$

/2.14/

$$2) \dot{a}_2 = -c_{22} \dot{\nu} a_2 - Q_2 \sin \psi_2 - \varepsilon_2 a_1^3 \sin(3\psi_1 - \psi_2),$$

$$2) \dot{a}_2 \dot{\psi}_2 = -(\dot{\nu}^2 - \omega_{02}^2) a_2 - Q_2 \cos \psi_2 + \beta_{21} a_2^3 + \beta_{22} a_1^2 a_2 + \varepsilon_2 a_1^3 \cos(3\psi_1 - \psi_2),$$

gdzie:

$$c_{11} = \frac{\mu \gamma l (1 - b_{021})^2}{1 + \gamma b_{021}^2},$$

$$c_{22} = \frac{\mu \gamma l (1 - b_{022})^2}{1 + \gamma b_{022}^2},$$

$$\varepsilon_1 = \frac{9}{4} \mu \gamma \frac{(1 - b_{021})^3 (1 - b_{022})}{1 + \gamma b_{021}^2},$$

$$\varepsilon_2 = \frac{1}{4} \mu \gamma \frac{(1 - b_{021})^3 (1 - b_{022})}{1 + \gamma b_{022}^2},$$

$$\beta_{11} = \frac{9}{4} \mu \gamma \frac{(1 - b_{021})^4}{1 + \gamma b_{021}^2},$$

$$\beta_{12} = \frac{3}{4} \mu \gamma \frac{(1 - b_{022})^4}{1 + \gamma b_{022}^2},$$

$$\beta_{12} = \frac{9}{2} \mu \gamma \frac{(1 - b_{021})^2 (1 - b_{022})^2}{1 + \gamma b_{021}^2},$$

$$\beta_{22} = \frac{3}{2} \mu \gamma \frac{(1 - b_{021})^2 (1 - b_{022})^2}{1 + \gamma b_{022}^2}.$$

Przechodząc do badania stateczności rozwiązań równań /2.14/ wygodniej będzie wprowadzić zamiast a_1, a_2, ψ_1 i ψ_2 nowe zmienne x_1, y_1, x_2 i y_2 określone jak niżej:

$$x_1 = a_1 \cos \psi_1, \quad y_1 = a_1 \sin \psi_1,$$

/2.15/

$$x_2 = a_2 \cos \psi_2, \quad y_2 = a_2 \sin \psi_2,$$

Równania /2.14/ w nowych zmiennych przyjmują postać:

$$-2) \dot{x}_1 = c_{11} \dot{\nu} x_1 - \frac{1}{3}(\dot{\nu}^2 - \omega_{02}^2) y_1 + [\beta_{11}(x_1^2 + y_1^2) + \beta_{12}(x_2^2 + y_2^2)] y_1 + \varepsilon_1 [y_2(x_1^2 - y_1^2) - 2x_1 x_2 y_1],$$

$$-2) \dot{y}_1 = c_{11} \dot{\nu} y_1 + \frac{1}{3}(\dot{\nu}^2 - \omega_{02}^2) x_1 - [\beta_{11}(x_1^2 + y_1^2) + \beta_{12}(x_2^2 + y_2^2)] x_1 - \varepsilon_1 [2x_1 y_1 y_2 + x_2(x_1^2 - y_1^2)],$$

/2.16/

$$-2) \dot{x}_2 = c_{22} \dot{\nu} x_2 - (\dot{\nu}^2 - \omega_{02}^2) y_2 + [\beta_{21}(x_2^2 + y_2^2) + \beta_{22}(x_1^2 + y_1^2)] y_2 + \varepsilon_2 [3x_1^2 y_1 - y_1^3],$$

$$-2) \dot{y}_2 = c_{22} \dot{\nu} y_2 + (\dot{\nu}^2 - \omega_{02}^2) x_2 - [\beta_{21}(x_2^2 + y_2^2) + \beta_{22}(x_1^2 + y_1^2)] x_2 - \varepsilon_2 [x_1^3 - 3x_1 y_1^2] + Q_2.$$

Równania /2.14/ i /2.16/ są równoważne. Aby zbadać zachowanie się krzywych całkowych równań /2.16/ w czterowymiarowej przestrzeni x_1, y_1, x_2, y_2 wprowadzimy dodatnio określoną funkcję

$$/2.17/ \quad V = \alpha/x_1^2 + y_1^2/ + \beta/x_2^2 + y_2^2/,$$

zmiennych x_1, y_1, x_2 i y_2 . Wykorzystując równania /2.16/ znajdziemy jej pochodną, która ma postać:

$$/2.18/ \quad \dot{V} = -\alpha c_{11}/x_1^2 + y_1^2/ - \beta c_{22}/x_2^2 + y_2^2/ - \frac{c_2 \beta y_2}{y},$$

gdzie

$$\alpha = \frac{1 + \beta b_{021}^2}{9}, \quad \beta = 1 + \beta b_{022}^2, \quad c_{11} > 0, \quad c_{22} > 0.$$

Tak więc jeśli tylko Λ^2 przyjmuje dostatecznie duże wartości w wyrażeniu:

$$/2.19/ \quad V = \alpha/x_1^2 + y_1^2/ + \beta/x_2^2 + y_2^2/ = \Lambda^2,$$

a co ma miejsce w pobliżu rezonansu głównego, wtedy mamy

$$/2.20/ \quad \dot{V} < 0.$$

A zatem krzywe całkowe równań /2.16/ nie opuszczają przestrzeni /2.16/ w miarę upływu czasu, co pociąga za sobą istnienie statecznego punktu równowagi bądź statecznego cyklu granicznego w ograniczonym obszarze.

Zbadajmy następnie stateczność punktów równowagi. Niech w stanie ustalonym przybierają one następujące wartości: x_{10}, y_{10}, x_{20} i y_{20} . Za dostatecznie małe zaburzenia od stanu równowagi przyjmijmy η_1, η_2, η_3 i η_4 . Możemy więc zapisać:

$$/2.21/ \quad \begin{aligned} x_1 &= x_{10} + \eta_1, \\ y_1 &= y_{10} + \eta_2, \\ x_2 &= x_{20} + \eta_3, \\ y_2 &= y_{20} + \eta_4. \end{aligned}$$

Podstawiając prawe strony równań /2.21/ do równań /2.16/ i odrzucając wyrazy stopnia wyższego niż pierwszy względem

η_1, η_2, η_3 i η_4 otrzymamy:

$$\begin{aligned} -2\lambda\eta_1 &= a_{11}\eta_1 + a_{12}\eta_2 + a_{13}\eta_3 + a_{14}\eta_4 \\ -2\lambda\eta_2 &= a_{21}\eta_1 + a_{22}\eta_2 + a_{23}\eta_3 + a_{24}\eta_4 \\ -2\lambda\eta_3 &= a_{31}\eta_1 + a_{32}\eta_2 + a_{33}\eta_3 + a_{34}\eta_4 \\ -2\lambda\eta_4 &= a_{41}\eta_1 + a_{42}\eta_2 + a_{43}\eta_3 + a_{44}\eta_4, \end{aligned}$$

gdzie:

$$\begin{aligned} a_{11} &= c_{11}\lambda + 2\beta_{11}x_{10}y_{10} + 2\varepsilon_1x_{10}y_{20} - 2\varepsilon_1x_{20}y_{10}, \\ a_{12} &= -\frac{1}{3}\lambda^2 - \omega_{02}^2 + \beta_{11}/x_{10}^2 + 3y_{10}^2 + \beta_{12}/x_{20}^2 + y_{20}^2 - \\ &\quad - 2\varepsilon_1/y_{10}y_{20} - x_{10}x_{20}, \\ a_{13} &= 2\beta_{12}x_{20}y_{10} - 2\varepsilon_1x_{10}y_{10}, \\ a_{14} &= 2\beta_{12}y_{10}y_{20} + \varepsilon_1/x_{10}^2 - y_{10}^2, \\ a_{21} &= \frac{1}{3}\lambda^2 - \omega_{02}^2 - \beta_{11}/3x_{10}^2 + y_{10}^2 - \beta_{12}/x_{20}^2 + y_{20}^2 - \\ &\quad - 2\varepsilon_1/y_{10}y_{20} + x_{10}x_{20}, \\ a_{22} &= c_{11}\lambda - 2\beta_{11}x_{10}y_{10} - 2\varepsilon_1/x_{10}y_{20} - x_{20}y_{10}, \\ a_{23} &= -2\beta_{12}x_{10}x_{20} - \varepsilon_1/x_{10}^2 - y_{10}^2, \\ a_{24} &= -2\beta_{12}x_{10}y_{20} - 2\varepsilon_1x_{10}y_{10}, \\ a_{31} &= 2\beta_{22}x_{10}y_{20} + 6\varepsilon_2x_{10}y_{10}, \\ a_{32} &= 2\beta_{22}y_{10}y_{20} + 3\varepsilon_2/x_{10}^2 - y_{10}^2, \\ a_{33} &= c_{22}\lambda + 2\beta_{21}x_{20}y_{20}, \\ a_{34} &= -\lambda^2 - \omega_{02}^2 + \beta_{21}/x_{20}^2 + 3y_{20}^2 + \beta_{22}/x_{10}^2 + y_{10}^2, \\ a_{41} &= -2\beta_{22}x_{10}x_{20} - 3\varepsilon_2/x_{10}^2 - y_{10}^2, \\ a_{42} &= -2\beta_{22}y_{10}x_{20} + 6\varepsilon_2x_{10}y_{10}, \\ a_{43} &= \lambda^2 - \omega_{02}^2 - \beta_{21}/3x_{20}^2 + y_{20}^2 - \beta_{22}/x_{10}^2 + y_{10}^2, \\ a_{44} &= c_{22}\lambda - 2\beta_{21}x_{20}y_{20}. \end{aligned}$$

Równanie charakterystyczne można zapisać w następującej postaci:

$$/2.23/ \quad \begin{vmatrix} a_{11} + \lambda & a_{12} & a_{13} & a_{14} \\ a_{21} & a_{22} + \lambda & a_{23} & a_{24} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} + \lambda & a_{34} \\ a_{41} & a_{42} & a_{43} & a_{44} + \lambda \end{vmatrix} = 0$$

Po rozwinięciu otrzymujemy równanie czwartego stopnia o postaci

$$/2.24/ \quad \lambda^4 + A_3 \lambda^3 + A_2 \lambda^2 + A_1 \lambda + A_0 = 0.$$

Zgodnie z kryterium Routha-Hurwitza otrzymujemy następujące warunki stateczności:

$$/2.25a/ \quad A_0 > 0, A_1 > 0, A_2 > 0, A_3 > 0,$$

$$/2.25b/ \quad A_1 A_2 A_3 - A_0 A_3^2 - A_1^2 > 0.$$

Z warunków tych

$$/2.26/ \quad A_3 = a_{11} + a_{22} + a_{33} + a_{44} = 2 \gamma / c_{11} + c_{22} / > 0,$$

jest spełniony zawsze .

Warunek $A_0 > 0$ ma następującą interpretację. Traktujemy x_{10}, y_{10}, x_{20} i y_{20} jako funkcje częstości γ , a następnie różniczkujemy względem γ prawe strony równań /2.22/. W wyniku otrzymujemy układ równań:

$$/2.27/ \quad \begin{aligned} a_{11} \frac{\partial x_{10}}{\partial \gamma} + a_{12} \frac{\partial y_{10}}{\partial \gamma} + a_{13} \frac{\partial x_{20}}{\partial \gamma} + a_{14} \frac{\partial y_{20}}{\partial \gamma} &= -c_{11} x_{10} + \frac{2}{3} \gamma y_{10} \\ a_{21} \frac{\partial x_{10}}{\partial \gamma} + a_{22} \frac{\partial y_{10}}{\partial \gamma} + a_{23} \frac{\partial x_{20}}{\partial \gamma} + a_{24} \frac{\partial y_{20}}{\partial \gamma} &= -c_{11} y_{10} - \frac{2}{3} \gamma x_{10} \\ a_{31} \frac{\partial x_{10}}{\partial \gamma} + a_{32} \frac{\partial y_{10}}{\partial \gamma} + a_{33} \frac{\partial x_{20}}{\partial \gamma} + a_{34} \frac{\partial y_{20}}{\partial \gamma} &= -c_{22} x_{20} + 2 \gamma y_{20} \\ a_{41} \frac{\partial x_{10}}{\partial \gamma} + a_{42} \frac{\partial y_{10}}{\partial \gamma} + a_{43} \frac{\partial x_{20}}{\partial \gamma} + a_{44} \frac{\partial y_{20}}{\partial \gamma} &= -c_{22} y_{20} - 2 \gamma x_{20}. \end{aligned}$$

Rozwiązując powyższy układ względem $\frac{\partial x_{10}}{\partial \gamma}, \frac{\partial y_{10}}{\partial \gamma}, \frac{\partial x_{20}}{\partial \gamma}$

i $\frac{\partial y_{20}}{\partial \gamma}$ otrzymamy:

$$/2.28/ \quad \frac{\partial x_{10}}{\partial \gamma} = \frac{D_{10}}{A_0}, \quad \frac{\partial y_{10}}{\partial \gamma} = \frac{D_{20}}{A_0}, \quad \frac{\partial x_{20}}{\partial \gamma} = \frac{D_{30}}{A_0} \quad \text{i} \quad \frac{\partial y_{20}}{\partial \gamma} = \frac{D_{40}}{A_0}.$$

gdzie D_{i0} / $i=1,2,3,4$ / są wyznacznikami otrzymanymi przez zastąpienie a_{1i}, a_{2i}, a_{3i} i a_{4i} w wyznaczniku A_0 przez:

$$-c_{11}x_{10} + \frac{2}{3}y_{10}, \quad -c_{11}y_{10} - \frac{2}{3}x_{10}, \quad -c_{22}x_{20} + 2y_{20}, \quad -c_{22}y_{20} - 2x_{20}.$$

Ponadto mamy

$$\frac{\partial a_1}{\partial \nu} = \frac{\partial \sqrt{x_{10}^2 + y_{10}^2}}{\partial \nu} = \frac{1}{a_1 A_0} /x_{10} D_{10} + y_{10} D_{20}/,$$

$$\frac{\partial a_2}{\partial \nu} = \frac{\partial \sqrt{x_{20}^2 + y_{20}^2}}{\partial \nu} = \frac{1}{a_2 A_0} /x_{20} D_{30} + y_{20} D_{40}/.$$

Stąd dla warunku $A_0 = 0$ granica stateczności zbiega się z punktami, dla których styczna do krzywych rezonansowych a_1 i a_2 w funkcji częstości wymuszenia ν jest pionowa.

3. Obliczenia numeryczne.

Dla otrzymania okresowych rozwiązań równań /2.4/, a w konsekwencji i punktów równowagi równań /2.14/ albo /2.16/, prawe strony równań /2.14/ przyrównamy do zera,

$$\begin{aligned} & -c_{11}\nu a_1 + \epsilon_1 a_1^2 a_2 \sin/3\psi_1 - \psi_2/ = 0 \\ /3.1/ & -\frac{1}{3}\nu^2 - \omega_{02}^2/a_1 + \beta_{11}a_1^3 + \beta_{12}a_1 a_2^2 + \epsilon_1 a_1^2 a_2 \cos/3\psi_1 - \psi_2/ = 0 \\ & -c_{22}\nu a_2 - Q_2 \sin\psi_2 - \epsilon_2 a_1^3 \sin/3\psi_1 - \psi_2/ = 0 \\ & -\nu^2 - \omega_{02}^2/a_2 - Q_2 \cos\psi_2 + \beta_{21}a_2^3 + \beta_{22}a_1^2 a_2 + \\ & \quad + \epsilon_2 a_1^3 \cos/3\psi_1 - \psi_2/ = 0. \end{aligned}$$

Jak widzimy w tym przypadku teoretycznie możliwe są dwa typy rozwiązań:

$$/3.2a/ \quad a_1 = 0 \quad \text{i} \quad a_2 \neq 0,$$

$$/3.2b/ \quad a_1 \neq 0 \quad \text{i} \quad a_2 \neq 0.$$

Szczegółowe obliczenia wykonano dla następujących parametrów układu: $P = 2$, $l = 2$, $\mu = 0.01$, $\mathcal{H}^2 = 1.5$, $\mathcal{J} = 1.582$.

3.1. Rozwiązanie jednoczęstotliwościowe - $a_2 \neq 0$ i $a_1 = 0$.

W pierwszej kolejności rozważymy rozwiązanie /3.2a/. Podstawiając $a_1 = 0$ do trzeciego i czwartego równania w /3.1/ otrzymamy:

$$\begin{aligned} & -c_{22}\sqrt{a_2} - Q_2 \sin \psi_2 = 0 \\ /3.3/ \quad & -\sqrt{a_2}^2 - \omega_{02}^2/a_2 - Q_2 \cos \psi_2 + \beta_{21} a_2^3 = 0. \end{aligned}$$

Równania te są podobne do tych, które wyznaczają amplitudę i kąt fazowy w układzie o jednym stopniu swobody, a stąd i drgania zawierają tylko składową o częstotliwości wymuszenia.

Badając stateczność tego rozwiązania/przy $a_1 = 0$ a także $x_{10} = y_{10} = 0$, stwierdzamy, że równanie charakterystyczne /2.23/ przybiera następującą postać:

$$/3.4/ \quad (\lambda^2 + \Lambda_1^{(1)}\lambda + \Lambda_0^{(1)})(\lambda^2 + \Lambda_1^{(2)}\lambda + \Lambda_0^{(2)}) = 0,$$

gdzie

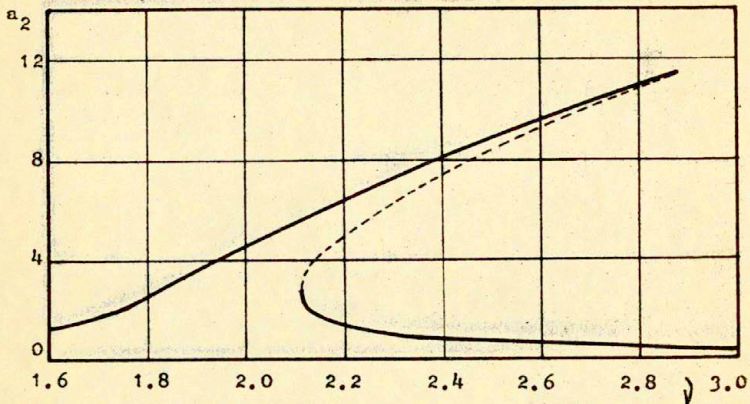
$$\begin{aligned} \Lambda_1^{(1)} &= 2\sqrt{c_{11}} = a_{11} + a_{22}, \\ \Lambda_0^{(1)} &= a_{11}a_{22} - a_{12}a_{21} = c_{11}^2 + \left[\frac{1}{3}\sqrt{a_2}^2 - \omega_{02}^2 - \beta_{12}a_{20}^2 \right]^2, \\ \Lambda_1^{(2)} &= a_{33} + a_{44} = 2\sqrt{c_{22}}, \\ \Lambda_0^{(2)} &= a_{33}a_{44} - a_{34}a_{43} = c_{22}^2 + \left[\sqrt{a_2}^2 - \omega_{02}^2 \right]^2 - \\ & \quad - 4\beta_{21}a_{20}^2 \left[\sqrt{a_2}^2 - \omega_{02}^2 - \frac{3}{4}\beta_{21}a_{20}^2 \right]. \end{aligned}$$

Warunki stateczności są w tym przypadku następujące:

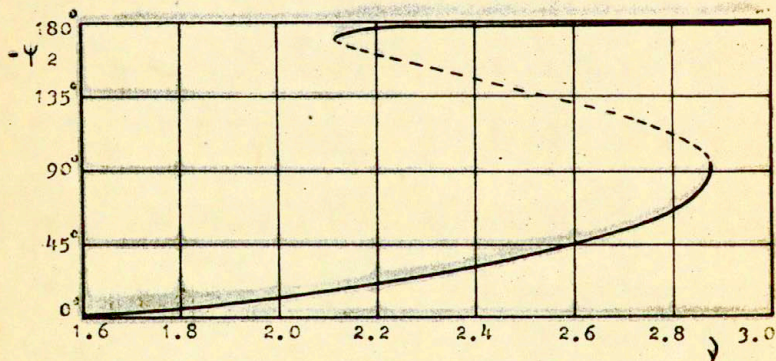
$$/3.5/ \quad \Lambda_1^{(1)} > 0, \quad \Lambda_0^{(1)} > 0, \quad \Lambda_1^{(2)} > 0, \quad \Lambda_0^{(2)} > 0,$$

z których $\Lambda_1^{(1)} > 0$, $\Lambda_1^{(2)} > 0$ i $\Lambda_0^{(1)} > 0$ są spełnione zawsze.

Tak więc o stateczności równania decyduje tylko $\Lambda_0^{(2)}$. Jak już pokazano wcześniej /p. 2/ punkty graniczne $\Lambda_0^{(2)} = 0$ pokrywają się z punktami, w których styczna do krzywej rezonansowej a_2 w funkcji częstotliwości $\sqrt{a_2}$ jest pionowa. Przedziały częstotliwości $\sqrt{a_2}$, w których $\Lambda_0^{(2)} < 0$ znaleziono numerycznie. Na rys. 3.1-2 pokazano krzywą rezonansową $a_2 = a_2(\sqrt{a_2})$ oraz zmianę kąta fazowego $-\psi_2$ w funkcji częstotliwości $\sqrt{a_2}$ w przypadku kiedy $a_1 = 0$.

Rys. 3.1. Krzywa rezonansowa $a_2 = a_2/\sqrt{\delta}$ w przypadku rozwiązania jednoczęstotliwościowego $/a_1 = 0/$,
————— stateczna, - - - - - niestateczna.

Rys. 3.2. Zmiana kąta fazowego $\psi_2 = \psi_2/\sqrt{\delta}$ dla rozwiązania jednoczęstotliwościowego $/a_1 = 0/$,
————— stateczna, - - - - - niestateczna.

3.2. Rozwiązanie dwuczęstościowe - $a_1 \neq 0$ i $a_2 \neq 0$.

Jak już pokazano w punkcie 3.1 jednym z możliwych rozwiązań jest rozwiązanie jednoczęstościowe /3.2a/. Zajmiemy się obecnie drugim z możliwych rozwiązań tj. /3.2b/, bądź też rozwiązaniem /2.10/ dla $a_1 \neq 0$ i $a_2 \neq 0$, które jest efektem rezonansu wewnętrznego.

W celu wyznaczenia stanów ustalonych rozwiążemy równania /3.1/. Rozwiązanie możliwe na drodze numerycznej pozwoliło określić wartości na a_1, a_2, ψ_1 i ψ_2 w stanie ustalonym. Na rys. 3.3a i 3.3b pokazano zależność amplitud a_1 i a_2 w funkcji częstotliwości ν w przypadku rozwiązania dwuczęstościowego.

Mając określone parametry stanów ustalonych zbadamy ich stateczność. Wykorzystamy w tym celu warunki /2.25a/ i /2.25b/ określone przez kryterium Routha-Hurwitza. W warunku /2.25a/ $A_3 > 0$ jest spełnione zawsze zgodnie z /2.26/. Interpretacją geometryczną warunku $A_0 = 0$ jest styczna pionowa do krzywych rezonansowych a_1 i a_2 w funkcji częstotliwości ν . Pozostałe warunki sprawdzono na drodze obliczeń numerycznych, na podstawie których stwierdzono, że w przedziałach:

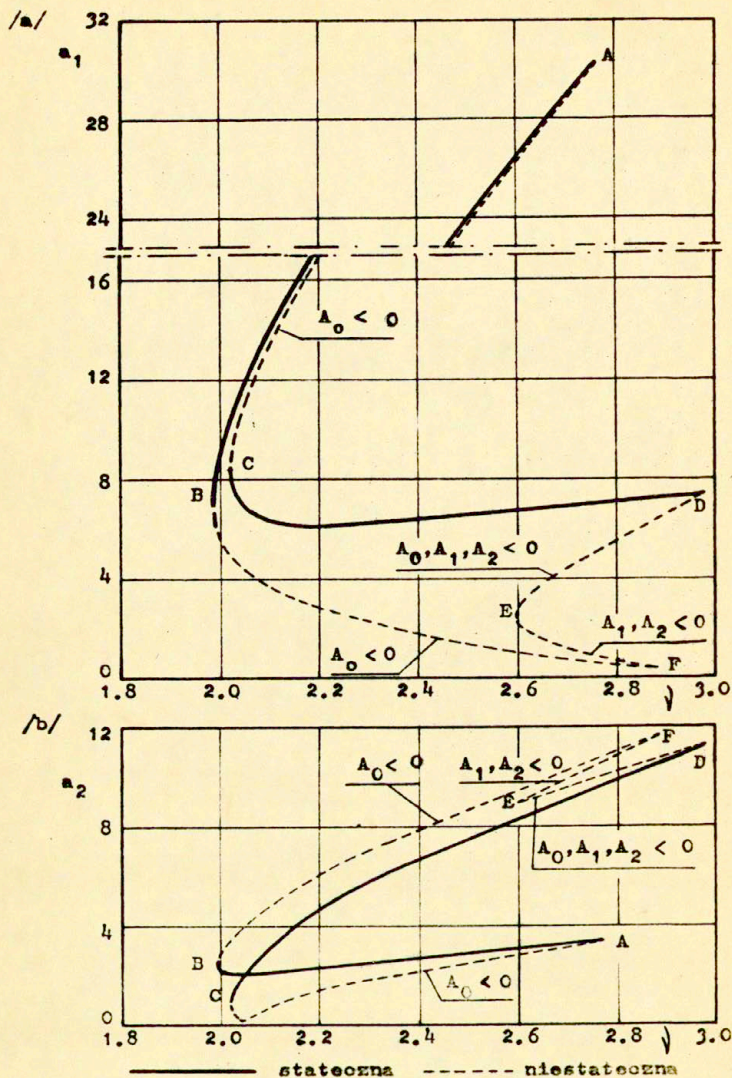
$$A - C \text{ i } B - F - A_0 < 0,$$

$$/3.6/ \quad E - F - A_1 < 0 \text{ i } A_2 < 0,$$

$$E - D - A_0 < 0, A_1 < 0 \text{ i } A_2 < 0,$$

warunki stateczności nie są spełnione. Warunek /2.25b/ w omawianym przykładzie spełniony jest w całym zakresie częstotliwości ν , w którym istnieje rozwiązanie dwuczęstościowe.

W pozostałych przedziałach istnieją stateczne rozwiązania dwuczęstościowe. I tak w przedziale $A - B$, w zakresie częstotliwości $\nu = 1.99 - 2.75$ istnieje stateczne rozwiązanie dwuczęstościowe, i pomimo że częstotliwość wymuszenia jest w pobliżu wyższej częstotliwości własnej w odpowiedzi jest "wciągana" pierwsza postać, która jest dominującą i osiąga amplitudę nawet dziewięciokrotnie większą od amplitudy a_2 . Jej maksymalna wartość jest ≈ 12 podczas gdy a_2 osiąga ≈ 3.75 /dla rozwiązania jednoczęstościowego $a_{2max} \approx 11/$.

Rys. 3.3. Krzywe rezonansowe : a/ $a_1 = a_1/\gamma$, b/ $a_2 = a_2/\gamma$ w przypadku rozwiązania dwuczęściowego.

W przedziale C - D i zakresie częstości $\lambda = 2.02 - 2.98$ istnieje także stateczne rozwiązanie dwuczęstościowe. W odróżnieniu od poprzedniego amplitudy a_1 i a_2 są w tym przypadku porównywalne. Wielkość amplitudy a_1 w całym zakresie częstości, w którym występuje, nie ulega większym zmianom i przyjmuje wartość ~ 7 , podczas gdy $a_{2min} = 0.8$ a $a_{2max} = 11.75$. O tym które z tych rozwiązań otrzymane decydują ogólnie pojęte warunki początkowe i związany z tym problem obszarów przyciągania.

4. Uwagi końcowe.

W niniejszej pracy analizowano odpowiedź nieliniowego układu drgającego o dwóch stopniach swobody, w przypadku istnienia rezonansu wewnętrznego $\omega_2 \approx 3\omega_1$, gdy częstość wymuszenia jest w pobliżu wyższego rezonansu głównego. Analizę przeprowadzono wykorzystując jedną z ogólnie znanych metod badania nieliniowych układów drgających - tj. metodę uśredniania.

Stwierdzono możliwość wystąpienia dwóch typów rozwiązań: a/ jednoczęstościowe o częstości wymuszenia λ , b/ dwuczęstościowe o częstościach $\lambda/3$ i λ .

Pierwszy typ rozwiązania jest dobrze znany i jest taki jak w układzie bez rezonansu wewnętrznego.

Efektom rezonansu wewnętrznego jest rozwiązanie dwuczęstościowe, jakościowo i ilościowo odmienne od poprzedniego.

Zależnie od warunków początkowych możemy uzyskać dwa typy rozwiązań dwuczęstościowych. Pierwszy z nich reprezentowany jest przez odcinek C - D na rys.3.3, a wielkość amplitudy a_2 jest zbliżona do tej kiedy $a_1 = 0$. W drugim przypadku, bardziej interesującym, dominującą w rozwiązaniu jest pierwsza postać z amplitudą a_1 nawet dziewięciokrotnie większą niż amplituda a_2 /odcinek A - B na rys.3.3/.

W pracy tej przeprowadzono tylko analizę teoretyczną wykorzystując metodę uśredniania, w której jak wiadomo zakładamy częstości i postaci własne stałe i takie jak dla układu liniowego.

Metoda uśredniania chociaż pozwala na badanie stanów ustalonych jak i nieustalonych może jednak dawać poważne rozbieżności z wynikami eksperymentalnymi bądź uzyskanymi na maszynie analogowej, a głównym powodem tych rozbieżności jest przyjęcie postaci drgań układu nieliniowego takich jak dla układu liniowego.

Dlatego też celowym wydaje się przeprowadzić analizę badanego układu wykorzystując metodę Ritz'a - jeśli badamy tylko stany ustalone, bądź kombinowaną metodę Ritz-uśredniania - nadając się do badania stanów ustalonych i nieustalonych. Następnie przeprowadzić analizę układu na maszynie analogowej /modelując równania /2.4/ bądź /2.6//, porównać wyniki osiągnięte trzema metodami i określić przydatność poszczególnych metod przy badaniu nieliniowych układów drgających w przypadku występowania rezonansu wewnętrznego.

Zasygnalizowane zagadnienie zostanie zbadane w części II pracy.

Obliczenia numeryczne i ich wyniki przedstawione w tej pracy wykonano przy pomocy maszyny cyfrowej SM-4.

L I T E R A T U R A

- [1] J. Bajkowski, W. Szemplińska-Stupnicka: Zagadnienie rezonansów wewnętrznych w nieliniowych układach drgających, Prace IPPT PAN 19/1982, str. 1-44.
- [2] Ali H. Nayfeh, Dean T. Mook, S. Sridhar: Nonlinear analysis of the forced response of structural elements, J. Acoust. Soc. Am., Vol. 55, No. 2, February 1974.
- [3] Ali H. Nayfeh, Dean T. Mook, D. W. Lobitz: Numerical-Perturbation for the Nonlinear Analysis of Structural Vibrations, AIAA Journal, Vol. 12, No. 9, Sept. 1974, pp. 1222-1228.
- [4] P. R. Sethna: Steady-State Undamped Vibrations of a Class of Nonlinear Discrete Systems, J. of Appl. Mech., March 1960, pp. 187-195.
- [5] A. Tondl: Some Problems of Rotor Dynamics, Publishing House of the CAS, Prague 1965.
- [6] T. Yamamoto, K. Yasuda, I. Nagasaka: On the Internal Resonance in Nonlinear Two-Degree-of-Freedom System, Bull. of the JSME, Vol. 20, No. 147, Sept. 1977, pp. 1093-1100.
- [7] А. Тондл: Автоколебания механических систем, Изд. МИР, Москва 1979.

S P I S T R E Ś C I

	str.
1. Wstęp	3
2. Równania ruchu i badanie rezonansu wewnętrznego . . . metodą усредniania	5
3. Obliczenia numeryczne	14
3.1. Rozwiązanie jednoczęstościowe - $a_2 \neq 0$ i $a_1 = 0$ . . .	15
3.2. Rozwiązanie dwuczęstościowe - $a_1 \neq 0$ i $a_2 \neq 0$ . . .	17
4. Uwagi końcowe	19
5. Literatura	21